

тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року від 25.03.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/790-18#Text>

4. Заява про визнання Україною юрисдикції МКС щодо скоєних злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами РФ та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян від 04.02.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-19#Text>

5. Україна і Міжнародний кримінальний суд двадцять складних питань і простих відповідей. *Юридична газета*. URL: <https://jur-gazeta.com>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Підгородинська А. В.

Булацєвська Яна Вадимівна

*студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тримання під вартою є найбільш суворим запобіжним заходом, який застосовується під час здійснення кримінального провадження, і пов'язаний із суттєвим обмеженням фундаментальних прав людини. В нашій країні Указом Президента України із 24 лютого було введено воєнний стан. І у зв'язку з цим, було введено дуже багато новел, що стосуються процесуального порядку застосування такого запобіжного заходу як тримання під вартою.

Спробуємо дослідити основні зміни щодо особливостей обрання такого запобіжного заходу, як тримання під вартою, строк дії ухвали про тримання під вартою і можливості продовження цього строку.

В положеннях п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК встановлена екстраординарна та виняткова процедура обрання зазначених запобіжних заходів керівником відповідного органу прокуратури. Згідно з положеннями вказаної статті, ініціює обрання тримання під вартою прокурор, або слідчий за погодженням із прокурором шляхом подання відповідного клопотання.

Згідно з ч. 2 ст. 615 КПК строк дії ухвали слідчого судді про тримання під вартою чи постанови керівника органу прокуратури про

тримання під вартою може бути продовжений до одного місяця керівником відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором. Строк тримання під вартою може продовжуватися неодноразово в межах строку досудового розслідування. Фактично керівнику прокуратури в умовах воєнного стану було надано право продовжити дію ухвали слідчого судді. Таким чином, можна зазначити, що ч. 2 ст. 615 КПК встановлено винятковий порядок, за яким повноваження на продовження строку дії судового рішення надаються особі, яка не є носієм судової влади.

Із системного тлумачення норм ст. 615 КПК випливає, що ключовою умовою для продовження керівником прокуратури запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою є відсутність об'єктивної можливості здійснювати повноваження слідчим суддею, незалежно від того, який суб'єкт прийняв первісне рішення про обрання запобіжного заходу.

Також важливими є новели, що стосуються того, що у разі неможливості проведення підготовчого судового засідання обраний під час досудового розслідування запобіжний захід у вигляді тримання під вартою вважається продовженим до розв'язання відповідного питання у підготовчому судовому засіданні, але не більше ніж на два місяці (ч. 5 ст. 615 КПК). Потрібно сказати, що було регламентовано нові умови продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою під час судового провадження в умовах воєнного стану та тим самим передбачив виняток із загальних правил продовження строку вищезазначеного запобіжного заходу, що встановлені національним та міжнародним законодавством. Тут можна пригадати Рішення Конституційного Суду № 1-р/2017 від 23.11.2017, відповідно до якого положення ч. 3 ст. 315 КПК були визнані неконституційними з цієї підстави в контексті автоматичного продовження строку досудового розслідування [1]. А на сьогоднішній час, в умовах воєнного стану законодавець вважає допустимим здійснити автоматичне продовження строку дії цього запобіжного заходу, але, все ж таки, не більше ніж на два місяці. Загалом, потрібно зазначити, що можливість автоматичного продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою під час підготовчого судового засідання є одним із наслідків відступу України від своїх зобов'язань за ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, прийнятого законодавцем

у воєнний стан, при цьому передбачено певні обов'язкові умови, а саме: неможливість проведення підготовчого судового засідання; обраний під час досудового розслідування запобіжний захід у вигляді тримання під вартою вважається продовженим до вирішення відповідного питання у підготовчому судовому засіданні, але не більше ніж на два місяці. Відповідно коли обставини будуть усунені, суд повинен якнайшвидше організувати підготовче засідання, щоб уникнути пропуску строку, передбаченого ч. 5 ст. 615 КПК та з метою оперативного вирішення питань щодо підготовки до судового розгляду відповідно до ст. 315 КПК. Згідно з ч. 6 ст. 615 КПК у разі закінчення строку дії ухвали суду про тримання під вартою та неможливості розгляду судом питання про продовження строку тримання під вартою в установленому КПК порядку обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою вважається продовженим до ухвалення рішення судом, але не більше двох місяців. Ця норма охоплюється випадками, коли немає можливості обрати або продовжити запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, позаяк це передбачає ст. 331 КПК. Відповідно після сплину двох місяців, зазначених у відповідній нормі, які було продовжено автоматично, тоді вже це питання обов'язково повинне бути вирішено судом, а якщо не вирішено, то особа має бути звільнена.

Щодо розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою слідчим суддею, судом, то ч. 6 ст. 193 КПК містить положення про те, в яких випадках такий розгляд може проводитися за відсутності підозрюваного, обвинуваченого. Але потрібно зазначити, що є положення, яке має не нормативний характер, що міститься в Листі Верховного Суду від 3 березня 2022 року «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану», відповідно до якого, ураховуючи об'єктивні обставини, як виняток, можна допускати розгляд клопотань щодо запобіжних заходів без участі підозрюваного, з належною мотивацією такої процедури розгляду [2]. Ніяких змін відповідно до КПК не було внесено, тобто це положення, щодо такої можливості під час воєнного стану розглядати клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою без участі підозрюваного передбачено лише в Листі Верховного Суду.

Таким чином, з введенням воєнного стану в Україні відбулися зміни, що стосуються процесуального порядку застосування запобіж-

ного заходу у вигляді тримання під вартою, які полягають у наступному: щодо обрання запобіжного заходу тримання під вартою, щодо продовження строків тримання під вартою; безальтернативне обрання тримання під вартою до осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні окремих злочинів проти основ національної безпеки України та громадської безпеки.

Відповідно до оновлених положень кримінального процесуального законодавства є цілком необхідним у зв'язку з ситуацією, але не всі зміни відповідають Конституції, а саме: автоматичне продовження строків тримання під вартою в ході підготовчого провадження (це положення в 2017 році було визнано неконституційним, але законодавець в умовах воєнного стану вважає це допустимим) і також нові спроби закріпити випадки безальтернативного обрання тримання під вартою у ч. 6 ст. 176 КПК суперечать ч. 2 ст. 29, ст. 64 Конституції України. Такий принциповий безапеляційний підхід держави до взяття під варту є неприпустимим.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини третьої статті 315 Кримінального процесуального кодексу України № 1-р/2017 від 23.11.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-17#n63>

2. Лист Верховного Суду «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 03 березня 2022 р. № 1/0/2-22. URL: <http://surl.li/cawmy>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Мурзановська А. В.